

I 154610

# DOCURILE

DE

VASILE M. KOGĂLNICEANU



BUCUREȘTI

—  
Tipografia ziarului „Cronica”, Thoma Basilescu  
89, Strada Cazărnei, 89

1903

( O CHESTIUNE LA ORDINEA ZILEI )

1370  
Eh422

Antetipul

bd 274474

# DOCURILE

DE

VASILE M. KOGÂLNICEANU

, Autor

~~Institutul de Studii Istorice și Social-Politice  
de pe lângă C.C. al P.C.R.  
BIBLIOTECA DOCUMENTARĂ~~

~~63/67~~

BUCUREȘTI

—  
Tipografia ziarului „Cronica“, Thoma Basilescu ,  
89, Strada Cazărmei, 89

1903 .

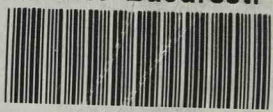
BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ  
BUCUREȘTI  
COTA: I 1546/10

Re 216/  
112

~~297/04~~

BUCUREȘTI

**B.C.U. Bucuresti**



C20041416

10/5

BUCUREȘTI

Centrul de Cercetare și Dezvoltare în Informatică și Științe Exacte

1998

# DOCURILE<sup>1)</sup>

## O CHESTIUNE LA ORDINEA ZILEI

Docurile sunt la ordinea zilei, însă într'un mod surprinzător și sub o formă la care nu ne-am fi putut aștepta. Ele sunt obiectul unor critici violente, care ar fi natural firească dacă ar veni de la cei direct interesați în cauză, dar care devine condamnatibilă atunci când este sprijinită și întărită de o campanie sistematică,

---

1) Broșura aceasta este rezultatul unor studii apărute în revista „Agrarul“ în momentul când chestiunea docurilor se dezbătea în mod aprins în presa cotidiană. Administrațiunea docurilor, acordând avantaje serioase agricultorilor un număr de comercianți de grîne din Brăila au protestat cu vehemență, într'un memoriu, în contra acestor avantaje. De aci, o polemică care a fost transportată în presa cotidiană. Broșura de față se încearcă a răspunde la alegațiunile din Memoriu, făcînd tot-odată și cite-va propuneri de ordin practic, în ce privește viitoarea administrațiune a docurilor.

prin nimic justificată. Sunt chestiuni pe cari am trebui să ne ferim de a le introduce în acel cerc vitios și uricios de patimi politice cari desfigurează tot. Chestiunile pure economice sunt dintre acestea. Ele se pot discuta liniștit, demn, cu acea obiectivitate care se cuvine unor probleme cari es din cadrul preocupărilor pur personale. Înțelegem, cum am spus, ca cei direct loviți de o anumită măsură economică să pue pasiune în apărarea intereselor lor. E natural aceasta și în ordinea lucrurilor. Din tot-deauna cei loviți aŭ strigat. Și atunci cînd o categorie de cetățeni se simte jignită în nevoile ei și o spune, este de datoria opiniunii publice de a studia cu singe rece și cumpăneală doleanțele celor izbiți și a judeca dacă dreptatea și interesele superioare ale statului saŭ ale unui grup și mai numeros de cetățeni, sunt saŭ nu în concordanță cu partea lezată.

A proceda însă alt-fel în chestiuni pure economice, ale trata din punctul de vedere al patimelor de partid, înseamnă, a face un serviciu cam rău aceloră în folosul cărora se dă discuțiunii o accentuare și o notă

politică, pentru că opiniunea publică s'a obicinuit a nu confundă manifestările politice cu manifestările adevărului și ale moralei celei mai curate. Sunt, din contra, unii sceptici cari găsesc că aceste două domenii: politica și adevărul, sunt într'o vecinică și fundamentală contradicțiune. Nu e deci abil din partea celor interesați de a recurge, într'o asemenea stare de spirit, la concursul unora cari sunt politiciani acolo unde mai ales nu trebuie să fie, adică în problemele curat economice.

Docurile sunt instituțiuni economice. Ele au fost construite de stat, cu sacrificii însemnate, pentru a servi la ameliorarea condițiunilor de vinzare a cerealelor în folosul agricultorilor. Comerțul de cereale nu este indiferent pentru țară; el nu este ca orî-ce comerț. Comerțul de cereale este marele comerț al țării, marele instrument de schimb internațional, care provoacă la noi aproape întreaga mișcare de import și export și, grație căruia, se menține hudgetul cu tot ce ființează în acest stat. Dacă am fi știut să acordăm problemelor economice toa-



tă atențiunea ce merită, dacă, în special, n'am fi tratat nevoile agriculturii cu o nepăsare într'adevăr orientală, de sigur că comerțul cerealelor ar fi fost de mult, de foarte mulți ani deja, ameliorat în folosul plugarilor romini și al statului.

Docurile au fost înființate într'unul din acele momente cînd credeam că este suficient de a face să existe o instituțiune, — copiată bineînțeles după una similară din străinătate — pentru ca, prin simpla virtute a existenței sale, să aducă toate îmbunătățirile ce s'a sperat într'insă. Abia în anii din urmă am început să recunoaștem adevărul a-dînc al cunoscutei vorbe franțuzești că: instituțiunea valorează tot atît cît omul care o conduce. E neîndoios că până acum nu am avut și nu avem încă oameni cari să aibă priceperea de a da un impuls practic reformelor și instituțiunilor economice. Fiind-că sunt avizat la tema docuri, voi da aci o dovadă elocventă despre lipsa noastră de oameni. Tocmai acum un an, administrația căilor ferate publica următoarea știre, care, în împrejurările actuale, merită atențiune și din alte

puncte de vedere, pe cari le voi<sup>u</sup>  
pune in evidenta<sup>u</sup> mai incolo :

«Prin noul regulament al docuri-  
lor, intrat in vigoare la 1 August  
«a. c. (noti<sup>u</sup>a aceasta o reproduc din  
«ziarul *Agrarul* de la 1 Septembrie  
«1902), s'a prevazut *infintarea unui*  
«*serviciu de comision la docuri*, cu  
«scopul de a pune in legatura di-  
«recta pe agricultorii din tara cu  
«casele de importatiune si consu-  
«matorii din strainatate, *fa<sup>ra</sup> ca*  
«*administratia docurilor sa joace*  
«*rolul de misit.*

«Serviciul acesta nu s'a putut insa  
«*infinta pana acum*, din cauza ca  
«*nu s'a gasit pana acum persoana apta*  
«pentru a'l conduce, caci directo-  
«rul acestui serviciu trebuie sa cu-  
«noasca tirgul indigen si cel strain,  
«nevoile exportatorilor, sa fie in  
«curent cu uzantele diferitelor burse  
«si sa urmareasca de aproape situ-  
«atia comer<sup>u</sup>ului international, pre-  
«cum varietatile pre<sup>u</sup>urilor si na-  
«vlurilor».

Asta<sup>u</sup>-zi, omul necesar si apt care  
figureaza in capul docurilor s'a ga-  
sit : este d. inginer *H. O. Schlawe*,  
un cunoscator adinc al acestor  
chestiuni, care a studiat amanuntit



regimul docurilor, silozurilor și al tuturor măsurilor de export agricol atât în America cât și în Rusia<sup>1)</sup>, unde a fost trimis în misiune de guvernul nostru și care a trebuit să lupte ani de zile până să convingă administrația superioară că e nevoie de o politică activă, reală, pentru a face ca docurile să dea folosul pentru care au fost înființate. D. Schlawe, care este autorul mai multor lucrări de mare valoare în această materie așa de specială, a trebuit să treacă peste greutateți numeroase până să ajungă să 'i se admită vederile în chestiunea fizionomiei economice ce trebuie să se dea docurilor.

La început s'a crezut că e suficient ca docurile să existe, ca să se pue la dispoziția cultivatorilor magaziiile cele vaste, silozurile, mașinile perfecționate, tarife eftine și convenabile pentru depozitare, îngrijire, aerare, transportare etc. pentru ca agricultorii să și alege în

---

1) D. inginer H. O. Schlawe, a fost trimis în 1897 de guvernul liberal în America, iar mai în urmă de guvernul conservator în Rusia și Turcia, pentru a studia această importantă chestiune a docurilor și a comerțului de cereale.

număr mare acolo. Pentru aceasta  
aă și fost create: de a servi agri-  
culturei. Totuși, marile foloase pe  
cară le aă oferit docurile n'aă fost  
de ajuns ca să facă pe cultivatori  
să le utilizeze. Cu toate înlesnirile ce  
acordău docurile: depozitare estină  
și garantată, manipulare convena-  
bilă, warantarea cerealelor, agricul-  
torii preferău magaziiile particulari-  
lor unde cerealele lor nu erau asi-  
gurate și unde măi aveău și alte  
inconveniente. Care era cauza? De o  
parte formalitățile numeroase, ine-  
vitabile la o instituțiune dependente  
de stat, și de alta, nevoia cultivatori-  
lor de a lua imediat bană pe recolta  
lor. Cunoaștem doar cu toții răul cel  
mare al comerțului nostru de cere-  
ale: nevoia vecinic urgentă a pro-  
prietarului rural? Dacă n'ar fi aceas-  
tă nevoe adincă, proprietarul ar pu-  
tea să și ție cerealele în propriile  
sale magazii, în așteptarea unor con-  
joncturi de prețuri măi favorabile. A-  
griculorul nostru e în perpetuă ne-  
voe de bană. Docurile nu le puteău  
satisface, pe cind Banca-Agricolă  
saă, în caz de nevoe urgentă, co-  
misionarul și expeditorul de cereale  
din Brăila și Galați le puteău satis-

face: Banca într'o măsură însemnată și comisionarul în întreg. Aceasta explică de ce proprietarii noștri, siliți de împrejurări, au preferat totdeauna magaziile acestor comisionari și expeditori în loc de a se adresa docurilor, pentru depozitarea cerealelor lor.

Era dar evident: dacă voiam să folosim docurile și să facem dintr'însele instrumentul principal de îmbunătățire al comerțului de cereale, trebuia neapărat să le adaptăm nevoilor agriculturii noastre și uzanțelor comerțului practicat de particulari. Alt-fel, ar fi însemnat să lăsăm docurile vecinic goale, în perpetuă deficitare, fără cea mai mică influențare a comerțului nostru de cereale în folosul agricultorilor noștri. Se poate oare pretinde ca să ne fi resemnat la o asemenea eventualitate, ca să declarăm căderea și pierderea iremediabilă a docurilor și deci neputința de a le servi la folosirea agriculturii? Nu mai vorbesc de sacrificiile mari ce a făcut statul, — acestea nu intră în cauză. E vorba de *principiul*, de *nevoia* — pe care de sigur că țara întreagă o va admite — de a se regula cel mai vital comerț

al țării în folosul țării și al cultivatorilor. Din momentul ce s'a construit docurile, s'a admis implicit principiul ca statul să intervie pentru regularea comerțului de cereale în folosul general. Principiul acesta a fost admis și în alte țări, precum este aproape universal admis ca statul să intervie pentru protejarea diferitelor ramuri de producțiune. Și pentru că a fost aprobat de toată lumea, este firesc ca să scoatem din acest principiu toate consecințele compatibile cu interesele cultivatorilor. Aceasta ne face să aprobăm din toată inima ultimele măsuri luate de administrația docurilor, cari sunt ast-fel puse în concordanță cu nevoile cultivatorilor și cu uzanțele comerciale.

Principiul intervențiunei este admis astă-zî de toată lumea, pentru că se practică de toate statele. El este justificat mai ales într'o țară cu civilizațiune înapoiată și cu o inițiativă privată slab dezvoltată. Statul intervine ori-unde, în ori-ce domeniu. El este industriaș, comerciant, patron, fabricant, etc. Intervențiunea sa este justificată cînd ea are în vedere un mare interes al țării.

rei. Dezvoltarea și rentabilitatea agriculturii constituie cel mai mare interes al țării; intervențiunea statului pentru a proteja și întări această rentabilitate prin docuri este așa dar justificată.

Până într'o măsură însă. Este bine că statul a dat impulsul, că a dat pilda și că a intervenit hotărît pentru a introduce îmbunătățiri în mecanismul și în administrația docurilor. Inițiativa sa nu trebuie să depășească însă o justă măsură, care să cuprindă exact atit cît e necesar ca docurile să servească serios agriculturii în toate chipurile, fără a face, în același timp, ca întregul comerț de cereale să treacă în mîna sa, dăunînd comerțului particular și inițiativei individuale. În toate, ca și aci, statul trebuie să procedeze cu tact. Aceasta o spun relativ la Memoriul—anonim—al comercianților de cereale din Brăila cari, în broșura lor recent apărută, atacă statul pe tema intervențiunei sale în comerțul de cereale. Protestul acestora este firesc; ei se simt izbiți în interesele lor. Dar intervenția statului este mult mai firească, pentru că el are rolul de suprave-



ghetor al intereselor generale, cari, la noi, se cufundă cu acele ale agriculturii.—

Procesul economic al societății moderne merge spre dispariția intermediarilor, pe toate scările. Toată evoluțiunea vieții noastre economice merge în această direcție: a legăturii directe între producători și consumatori. Trusturile, marile syndicate comerciale, cooperativele de tot felul: cele de producțiune și consum, întreprinderile statului, continua municipalizare a serviciilor comunale și naționalizarea serviciilor publice, duc, încet— încet spre nimicirea intermediarilor. Nu susțin că, bazați pe această teorie economico-politică, trebuie să reținem și să restringem libera dezvoltare a energiilor și inițiativelor particulare. Ar fi absurd și nenorocit. Desfășurarea voințelor și a capacităților individuale poate să meargă perfect mină în mină cu concentrarea economică arătată mai sus și, mai ales, să nu aibă nici o legătură cu fenomenul necesar și dorit al disparițiunii mijlocitorilor. Statul nu este ținut să ție seamă, în anumite împrejurări, de interesele unor gru-



pări mici, cînd este vorba de a se servi interesele generale ale țării. La orî-ce schimbare economică de alt-fel, se izbește greū in anumite categorii de interese. Lezarea aceasta este fatală. Ea este reversul medaliai progresului.

Administrațiunea docurilor a luat măsuri pentru a egala și a favoriza comerțul de cereale în profitul cultivatorilor. Comercianții și intermediarii de cereale se opun. Aū făcut un memoriū prin care protestează în contra acestor măsuri, ca unele ce ating greū interesele lor. E adevărat; e posibil ca statul să păgubească interesele comercianților de cereale, dar ce urmează de aci: ca docurile să nu'și poată realiza scopul pentru care aū fost create?

Docurile *trebuiaū* să se comercializeze mai curînd saū mai tirziū. Nu se putea alt-fel. Și toate avantajele ce le aū docurile, și pe cari nu le aū particularii, sunt iarăși firești, explicabile. In străinătate, statul subvenționează și încurajează direct, pe toate căile, cooperativele de consum și producție, în dauna comercianților cu obiecte alimentare și manufacturii ale industriașilor. Aceștia

protestează și statul trece peste aceste protestări, fără a se opri la ele. Așa s'a făcut și se va face și cu docurile. Ceea-ce e trist este că nu s'a luat aceste măsuri cu o oră mai înainte.

Ele au fost provocate de cererile repetite, stăruitoare, ale întregii prese românești, și, în special, a celei economico-agricole. Când s'a văzut că docurile nu rentează, că ele nu eliberează nici un warrant, pentru că proprietarii rurali nu depun cerealele lor acolo, s'a auzit un singur strigăt la toate : *comercializați-vă !* Nu era gazetă sau ziarist, care să fi tratat chestiunea docurilor, fără a isprăvi cu sfatul amical : *comercializați-vă și veți reuși.* Astăzi când docurile s'a comercializat, când au scuturat de pe ele praful greș și înăbușitor al formalităților birocratice, pentru a adopta uzanțele pieței, o parte a aceleiași prese este roșie de furie și nu mai găsește cuvinte destule de stigmatizare în contra administrațiunei docurilor.

În ce ne privește pe noi, am susținut în tot-deauna comercializarea docurilor, ca o nevoe de neînlatu-

rat. Am susținut însă această idee dintr'un punct de vedere special, pe care'l voiŭ arăta mai departe. *Congresul Agrar*, adunat anul trecut în București, a votat următoarea rezoluțiune în această chestiune:

«In ce privește docurile, adminis-  
«trațiunea căilor ferate, înțelegînd  
«menirea ei de a înlesni comer-  
«țul de cereale, a comercializat tot  
«mai mult rajul ei, pentru a putea  
«folosi cît mai mult agriculturii și pe  
«comercianții de grîne. Cultivatorii  
«romîni nu își pot decî de cît ex-  
«prima mulțumirile lor pentru a-  
«ceasta și să dorească ca adminis-  
«trațiunea docurilor să stărue cît  
«mai mult pe această cale. Docurile,  
«carî constituie și ele un mijloc pu-  
«ternic pentru ușurința desfacerei  
«cerealelor nu'și vor putea îndeplini  
«acest rol, de cît adaptîndu-se tot  
«mai mult uzanțelor privitoare la  
«comerțul de cereale și aducînd a-  
«griculatorilor aceleași înlesniri și  
«aceeași culanță în vînzarea măr-  
«furilor ca și cei-l'alți comercianți de  
«cereale.

Congresul,

«roagă decî guvernul ca să studieze  
«mijloacele de a simplifica cît mai

«mult administrațiunea docurilor,  
«apropiindu-o de o organizație pur  
«comercială.»

\* \* \*

Avantagiile pe cari le ofeie administrațiunea docurilor sunt foarte serioase. Exprimate în cifre, ele ne arată că prin depozitarea și manipularea cerealelor în docuri, cultivatorul își realizează o economie de 32 lei la vagon sau 1.65 lei la chila de 7 hl. față de depozitarea și manipularea în vre una din magazinele particulare din porturi,

Docurile înmagazinează în silozuri și magazinele obicinuie ori-ce fel de cereale, pe cari le conservă perfect, le curăță și le condiționează după cerere. Formalitățile au fost foarte mult reduse. Doritorii de a depune cereale în docuri n'au de cit să adreseze o simplă cerere prin scrisoare, carte poștală sau verbal, indicînd aproximativ cantitatea de depus și începutul expedierii. Atît. Cererile se pot trimite și prin șefii de stații. Taxele de transport și toate cele cari se fac în docuri: magazinagiū, aerare, condiționare, transport etc. se achită numai la scoa

17/1416  
m. 63/67

BIBLIOTECĂ  
CENTRALĂ  
UNIVERSITARA

terea cerealelor din docuri. Pe lângă aceasta, cerealele depozitate în docuri sunt asigurate din oficiu cu prima redusă de 30 bani la mia de lei valoare pe lună.

Recipisele-warante au fost instituite încă de la înființarea docurilor, în speranța că vor provoca aceeași mișcare de schimb care se vede în străinătate la instituțiunile similare. Recipisele-warante au rămas însă ca un simplu deziderat. D. Bibicescu, în scrisoarea adresată d-lui Sava Șomănescu prin care propune ca Societatea Agrară să ia asupra ei exploatarea docurilor, arată că în atîția ani de cînd funcționează docurile, *un singur* proprietar s'a prezentat cu un warant la Banca Națională.

Trebuia să se remedieze negreșit această stare de lucruri, făcîndu-se o astfel de combinațiune în cît să permită cultivatorilor și proprietarilor de cereale luare de avansuri, în așteptarea unor schimbări de prețuri favorabile. Aceasta însemna comercializarea docurilor. Și docurile, pentru a corespunde menirii și scopului lor, s'au comercializat.

Pentru aceasta, direcțiunea gene-



rală a căilor ferate a făcut o învoială cu Banca Generală, menită să dea o dezvoltare serioasă docurilor și a înlesni în mod simțitor comerțul de cereale. Grație acestei combinațiuni, administrația docurilor se însărcinează cu *vînzarea în comision a cerealelor depuse sau cari îi sunt adresate în acest scop*. Tuturor acelora cari își depun cerealele spre a fi vîndute în comision, docurile le procură următoarele avantagii foarte însemnate :

- 1) *Scutirea de magazinagiū pe 10 zile.*
- 2) *Procurarea de avansuri de 400 lei pe vagon. Acesta este un prim avans. Cînd proprietarul cerealelor mai are nevoie de bani, administrația docurilor îl pune în legătură cu o bancă și se constituie garantul său pînă la 80% din valoarea grînelor depuse. Procură avansuri pe cereale nestrînse încă de pe cîmp, cu provizionul și procentele cele mai reduse și acordă avansuri în stații pentru cerealele încărcate în vagoane.*
- 3) *Creditează toate cheltuelile de transport, de magazinaj, curățare pînă la vînzare; trimite saci acelora cari doresc să expedieze cerealele la docuri și și scade toate cheltuelile în momentul vînzării.*



4) Cerealele întrate în docuri, pentru cari s'aŭ eliberat recipise warante, nu pot fi nici urmărite nici sechestrate.

5) Docurile țin pe proprietarii cerealelor în curent cu mersul zilnic al târgului de cereale.

6) Comisionul e numai de 1<sup>0</sup>/<sub>0</sub>. Curta-  
giul e maximum 1<sup>0</sup>/<sub>2</sub>.

Toate aceste avantagii mari se oferă numai acelora cari și depun cerealele în docuri spre vânzare în comision. Aceasta merită a fi reținut, fiind-că constituie un fel de primă în favoarea docurilor și, mai ales, a Băncei Generale, care furnizează banii și încasează pe lingă 8<sup>0</sup>/<sub>0</sub> dobânda banilor avansați și un comision de 1<sup>0</sup>/<sub>8</sub>.

În broșura intitulată: «călăuza depunătorului de cereale în docuri», citim apoi: «Administrațiunea, grație încrederii de care se bucură înaintea caselor de exportatiune, poate realiza prețuri mai bune și obține condițiunile de vânzare cele mai favorabile».

În Memoriul comercianților de cereale din Brăila se afirmă că administrațiunea docurilor n'are dreptul, nici după lege, nici după re-

gulament, să vînză cerealele în comision.

În «Regulamente și tarife pentru exploatarea docurilor» (Tipografia Carol Göbl 1902) citim la art 1, intitulat : «Manipulațiunile», operațiunile ce se efectuiază în docuri, la punctul d : «**Vînzarea după cererea depunătorilor, în comision, a cerealelor depuse și obținerea de împrumuturi asupra acestor cereale**». Iar art. 83, cap. IX, spune : «Direcțiunea generală a c. f. r. poate acorda avansuri până la 400 lei de vagon (10.000 klgr.) pentru cerealele cu a căror *vînzare în comision* este însărcinată».

Administrațiunea docurilor are dar dreptul, din punctul de vedere legal, de a se ocupa cu vînzarea cerealelor în comision. Memoriul spune însă că e *nedrept și neleal* de a se face comercianților o asemenea concurență zdrobitoare, pentru că :

Comisionarii particulari sunt supuși la patentă și la tot felul de dări (taxa de 5<sup>o</sup>/<sub>c</sub>) pe magazii, etc., la tot felul de vexațiuni din partea C. F. R. (penale, lipsă de vagoane), pe cînd administrația docurilor beneficiază de avantagii colosale, cre-

indu-se un adevărat monopol de stat în favorul ei; aceasta motivat pe faptul că :

Administrația docurilor este scutită de patentă și ori-ce alte dări, pe lângă scutirea de timbre învoită clienților săi în mod special ; oferă 10 zile magazinaj gratuit ; c. f. r. îi acordă 12 ore pentru descărcarea vagoanelor în loc de 6 cum se dă celor-l'alți exportatori ; dispune de telegraf în mod cu totul gratuit; mărfurile cu recipise warante nu se pot urmări și sechestra ; șefii de stații de la c. f. ar fi agenții achizitori în favoarea docurilor și în dauna particularilor, etc.

Am reprodus obiecțiunile comercianților de cereale, pentru a arăta imparțialitatea noastră și faptul că nu fugim de discuțiune. E evident : docurile aū într'adevăr avantagii de cari nu dispun cele-l'alte case de comerț particulare. Dar, tocmai pentru aceasta sunt ele docuri, înființate și susținute de stat cu scopul special de a oferi plugarilor toate înlesnirile posibile prin avantajile ce i se acordă. Acesta este principiul, după cum am spus la început, și am trebuit să fim con-

secvenți și să punem în adevăr docurile în măsură de a servi agricultura. Din punctul acesta de vedere deci, singurul care poate și trebuie admis în asemenea chestiuni de conflicte de interese, avantajile de cari se bucură docurile nu sunt nici nedrepte nici neleale. Ele n'aŭ a face cu morala curentă. Sunt măsurii de interes general, indiferent de interesele citor-va particulari.

Și apoi este o întrebare: dacă măsurile acestea vor izbi într'adevăr casele mari de comerț sau numai în numărul cel mare de intermediari cari trăesc din acest comerț și cari sunt meniți de a dispăre, mai curînd sau mai tîrziu. La urma urmelor, docurile nu sunt în stare de a depozita nici un sfert din cantitatea de cereale supuse comerțului. Cea mai mare parte din cerealele noastre va rămîne așa dar și de azi înainte pe seama comerțului particular, care, însă, ca să poată menține concurența cu docurile, va trebui să se utilizeze mai bine, să dispue de capital mai mare, să facă înlesniri și mai simțite cultivatorilor și așa mai încolo. În fond,

acei cari vor cîștiga vor fi, deocamdată, exportatorii cei mari, casele însemnate de comerț, și agricultorii în dauna, ce e dreptul, a nenunțărilor misiți cari scad, în folosul lor, din cîștigul plugarului. Și apoi avantajiiile noi ce le oferă docurile, cu toată reclama ce se face în jurul lor, nu vor putea schimba fizionomia comerțului actual de cereale, fiind-că situațiunea este astfel, după cum voiți arăta în partea a doua a acestui studiū, în cît modificări însemnate, pericole de monopol, nu *pot* să existe. Afirmarea cu monopolul de stat este deci o glumă.

Se poate însă întîmpla un monopol de altă natură: acela al impunerii prețurilor de către Banca care debursează banii administrației docurilor. Banca aceasta este Banca Generală, comandată de Disconto Gesellschaft din Berlin. N'am vroi, firește, să cădem în păcatul, ce am imputat la începutul acestui articol ziarelor cari au făcut din nouile măsuri luate de docuri o afacere politică. Noi nu înțelegem să plimbăm pasiunea ca un steag care trebuie înfipt ori unde. Știm să fim



drepti, dovada laudele fara restrictii ce aducem administratiunii docurilor pentru masurile ce a luat in favoarea agriculturii.

Speram dar ca tocmai aceasta imparțialitate va da mai multa greutate cuvintelor noastre si va face ca atunci cind spunem ca combinatiunea financiara cu Disconto Gesellschaft lasa impresiunea unei tranzactiuni inoportune si nedorite, sa nu se creada ca suntem de acord cu acei cari au facut din aceasta tranzactiune o platforma de agitatie politica. Nu mergem pana la acuzari, dar tinem sa aratam ca impresiunea ce a facut asupra tuturor cercurilor rominești combinatiunea financiara cu Banca Generala, recte Disconto Gesellschaft, nu a fost favorabila, caci involuntar se pune intrebarea: de ce anume Banca Generala, adica Disconto Gesellschaft din Berlin, si nu o banca romineasca, cum d. ex., Banca Agricola sau Banca Nationala? Voim doar, cel puțin in vorbe si discursuri solemne. nationalizarea economica a țării! Atunci cum? D. ministru de finante Emil Costinescu a propagat doar patriotismul economic intr'un discurs ce




pe vremuri se spunea că va rămîne. Unde este acest patriotism, cînd la prima ocaziune ne adresăm tot la o bancă străină ? Și încă la ce bancă. La Disconto Gesellschaft care are monopolul datoriei noastre publice, care ar vrea din toată inima să ajungă la monopolul industriei petrolifere și care ar fi gata să pue tot atita căldură pentru a se folosi în mod mai mult sau mai puțin exclusiv de producțiunea noastră rurală. Aci este obiecțiunea. Sunt bărbați politici la noi cari nu vor să audă de monopol în anumite materii de economie publică, cari și iaș armele cele mai redutabile în mîna și atitudinea cea mai războinică cînd e vorba să apere viitorul economic al țării, atunci cînd ei cred că este amenințat de vre-o tendință de acaparare a vre-unei ramure de producțiune. Și tot aceștia aș altă măsură față de Disconto ? Ori-cine va admite că s'ar fi putut pune mai mult tact în această chestiune, adresîndu-se unei societăți financiare romînești Nu suntem cu toții patrioți de cea mai pură și dezinteresată specie ?

Apoi, afară de aceste considera-

țiuni cari se vor părea, poate, unora, că nu merită o deosebită atențiune, mai sunt și altele, de ordin curat economic. Nu e exclusă puțința ca, în viitor fie chiar cit de îndepărtat, măsurile ce aũ luat docurile să atragă din ce în ce mai mult comerțul de cereale la ele în sensul ca, prin influența lor, să serve ca regulator al acestui comerț în ce privește prețurile. Și după ce, prin această influență, vor face ca pe piață să rămie numai un număr mic de case serioase de comerț, e cu puțință -- nimic nu se poate afirma în mod hotărit dinainte—ca Disconto, cea mai mare casă de cereale prin docurile ce va avea la dispoziție, să influențeze mult asupra prețurilor, bine-înțeleș în conformitate cu interesele ei, cari n'ar fi și ale agricultorilor.

Este, ce e dreptul, o eventualitate, dar ce nu se poate întimpla în lumea aceasta așa bogată în surprize neplăcute? Eventualitatea aceasta noi trebuie s'o prevedem și să ne ferim de dinsa. Cel mai bun mijloc pentru aceasta este ca să se dea docurile în *exploatarea Societății Agrare, constituită ca societate pe acțiuni.*



Statul a procedat excelent prin măsurile noi de a organiza comerțul de cereale în folosul agriculturii. Statul nu poate deveni însă negustor de cereale pentru vecinicie. Dacă pentru moment, noua îndrumare a docurilor este perfect justificată prin starea actuală a comerțului de cereale, nu înseamnă, în acelaș timp, că statul trebuie să ia asupra'și vânzarea cerealelor direct sau în combinațiune, pentru totdeauna. După cum am spus la început: totul se mărginește la modul și timpul cînd se ia o anumită măsură. Pentru prezent, ca o simplă încercare, e bună, pentru viitor însă nu.

Convențiunea cu Disconto-Gesellschaft este făcută pe timp de 4 ani, cu dreptul ambelor părți de a denunța contractul după două ani. Până în două ani, cultivatorii se vor fi obișnuit deja cu noua stare de lucrări, terenul va fi netezit, și, atunci, va fi tocmai timpul de a se denunța contractul, pentru a se trece docurile pe seama unei societăți pe acțiuni nominale, ai cărei acționari să fie numai proprietari rurali. Dispozițiunea aceasta din

urmă nu trebuie, cred, să fie mult argumentată, pentru că este de la sine înțeles că acționarii necultivatori nu vor avea altă preocupare de cît cîștigul net, pe cînd proprietarii rurali vor fi inspirați exclusiv de interesele marelui mase de agricultori. O asemenea societate de exploatare, la care s'ar asocia Statul, Banca Națională și Banca Agricolă cu anumite cvote de capitaluri, ar putea da într'adevăr docurilor o direcțiune exclusiv comercială, ar putea asorta cerealele și face tipuri speciale dintr'insele, servind ca regulator al comerțului de cereale din întreaga țară.

O asemenea societate ar aduce servicii considerabile agriculturii. Ea ar *naționaliza* acest mare și vital comerț al țării, ar face să dispară intermediarii, ar crea tipuri de cereale, ar putea obține prin puterea organizațiunii și a capitalului ei, prețuri mai favorabile, fără a expune statul la reproșuri că ucide inițiativa privată și că menagează interesele unei societăți străine, care are daja o preponderență economică excesivă în țara noastră.

Acestea ar fi marile foloase ale unei societăți rominești de exploa-

tare a docurilor. Ele sunt așa de mari încît socot că membrii Societății Agrare ar trebui să se ocupe cu tot dinadinsul de această chestiune, s'o studieze și să 'și dea toate silințele de a o realiza, pentru ca, după doi ani, să poată lua asupra'și exploatarea docurilor.

## II

Să intrăm acum în studiul amănunțit al avantajilor acordate de Docuri. Chiar astăzi, cu toate avantajele ce le procură administrațiunea docurilor : zece zile scutire de magazinaj, cheltueli de depozitare mai mici, avansuri pe cereale, comision mai redus, etc., agricultorii noștri nu se înghesuesc totuși la magaziile statului. Totalul de afaceri la docuri nu este așa de mare cît s'ar fi putut presupune în urma respînditei publicării a tuturor avantajelor de mai sus. Buletinele zilnice ale mișcării cerealelor în Brăila-port și Brăila-docuri, în Galați-port și Galați-docuri, ne arată că toată spaima concentrată în *Memoriul* comercianților de grîne n'a fost de cît închipu-



ită și că ea nu are, de o cam dată, nici o bază reală. Comercianții cei mari și serioși n'aș avut această spaimă; ei aș rămas perfect liniștiți. Aceasta explică de ce Memoriul a apărut anonim. N'a fost cine să'l iscălească. Poate că negustorii cei mari aș jubilat chiar în urma publicării acelor avantaje: căci cine'i oprește de a'și depune ei cerealele în magaziile docurilor și a se bucura de toate acele înlesniri pe cari le oferă căile ferate cu atita avînt de mărinimie lăudabilă? Și de ce nu s'ar folosi oare comisionarii de cereale de aceste înlesniri, cînd cultivatorii noștri rămîn așa de indiferenți față de atitea avantaje reale ce li s'aș făcut?

Trebuesc să fie — natural — mai multe cauze cari fac pe agricultorii noștri să nu profite de aceste înlesniri însemnate. Intiiu de toate socotim că sunt pur și simplu cauze psihologice: misonieismul. Docurile sunt ceva nou pentru plugar, ceva neexperimentat încă de dinsul, neobicinuit. Sunt de sigur mulți cari ar avea poate și teamă de a'și trimite produsele la docuri, de frică — bine înțeles absolut neintemeiată —

de a nu i se amesteca poate cerealele, de a nu se pomeni la urmă cu acele grozave «mancuri» cari sunt plaga comerțului nostru de cereale, și așa mai încolo. Intr'adevăr, e greu de luptat cu anumite obiceiuri sau credinți și cu anumite întorsături de spirit. În realitate, nicăiri cerealele nu sunt mai garantate în ce privește menținerea calității și a greutatei lor primitive ca în docuri. De obicei, cerealele tratate în port, prezintă, de la transportarea lor din stația de producere până la încărcarea pe vapor, lipsuri la greutate de 3 și chiar 4 și 5%, pe cind la docuri lipsa de greutate poate că se urcă abia la  $\frac{1}{2}$  %. Totuși, după cum am spus, sunt unii cultivatori cari au frica de... docuri. Obiceiū.

Sunt însă și alte motive cari fac pe agricultorii noștri să nu utilizeze docurile, în acea măsură care ar fi de dorit. Am arătat pe larg avantajile serioase ce le oferă acum docurile. Pare însă că ele nu sunt încă suficiente. Ce se întâmplă la noi cu cerealele odată secerate, treerate și gata de drum? Propriū-zis agricultorul n'are nevoie să le transporte unde-va, pentru a obține acolo un

avans, dacă are nevoie urgentă de parale. *Banca agricolă* îi oferă în ori-ce moment mai mult, pe gagiul ce'l reprezintă cerealele, de cît ar putea lua avans în port de la docuri sau comisionari. Şi apoi în caz cînd cererea în străinătate e mare, cînd expeditorii şi comisionarii de cereale trebuie cu ori-ce preţ să'şi acopere angajamentele luate în străinătate, agricultorii: proprietari şi arendaşi, capătă imediat, pe loc, alţi bani pe întreaga lor recoltă şi pe un preţ satisfăcător. Cînd e însă depresiune în preţuri, agricultorul poate foarte bine să aştepte conjoncturi mai bune, luînd avans de la *Banca Agricolă*. Acei cari au magazii bune şi încăpătoare pot cu atît mai mult să aştepte, păstrîndu'şi recolta la dinşii pe moşie, pînă survin timpuri mai favorabile, fiind scutiţi ast-fel de cheltueli de magazinaj la docuri sau la particulari.

În realitate, aşa se şi întîmplă lucrurile, în generalitatea cazurilor, ceea-ce face ca să nu se utilizeze mult docurile, cu toate înlesnirile noi ce oferă. Sunt însă şi mulţi un număr însemnat de proprietari, cari din diferite cauze şi împrejurări

de tot felul, sunt siliți să-și trimată griul la Brăila sau Galați spre vânzare, imediat după ce sunt gata cu treeratul lor. Ast-fel vedem în toți anii producîndu-se o aglomerație colosală la Brăila, îndată după sfirșitul recoltei pe cîmp. Ei bine, această categorie de agricultori, care ar putea într'adevăr să utilizeze docurile într'o măsură mai largă, se adresează tot la comisionarul particular, care, dacă are nevoie, îi dă imediat întregul preț al mărfei sale, pe prețul zilei, care cîte-odată este scăzut. Aci intervine deja misoneismul, frica de inovațiuni, orî-cit de folositoare ar fi, greutatea de a scutura obiceiuri vechi.

Cu timpul însă, voim să sperăm că cultivatorii se vor îndrepta mai mult spre docuri și se vor folosi într'o măsură mult mai largă ca astă-zî de avantagiile, în fond reale, ce le oferă administrațiunea C. f. r. La docuri, agricultorii aŭ economie de magazinaj, economie la comision și curtaj, la mancuri, aŭ o condiționare mai sistematică, cu un cuvînt un întreg complex de inlesniri cari vor face de sigur ca, încetul cu încetul, agricultorii să fie aceia cari

să se folosească de avantajii con-  
simțite de stat.

\* \* \*

Să recapitulăm. Am arătat întiū  
de toate cari sunt nouile măsurī  
luate de căile ferate romine pentru  
a face din docurī o instituțiune co-  
mercială, cu menirea de a favoriza  
pe agricultorī. Am luat apărarea a-  
cestor măsurī cu toată convingerea,  
pentru că socotesc că principiul in-  
tervenționismului statului în ruajul  
economic nu poate fi mai drept și  
cu folos aplicat ca în procesul dez-  
voltărei agriculturēi. Aci, în partea  
a doua, am arătat însă că agricul-  
torīi noștri nu se folosesc de aceste  
înlesniri de cit într'o măsură relativ  
mică, și că, în definitiv, tot comisio-  
nariī și expeditorī sunt aceia cari  
utilizează docurile

Ce încheere se impune de aci?  
Înainte de a scoate concluziunea fi-  
rească, voesc să arăt că măsurile  
luate de administrație pot și trebuie  
să folosească mai ales *țaranilor*.

S'a văzut mai sus că proprietarul  
mare și arendașul mare nu întrebū-  
ințează și, uniī dintre ei, nu aū toc-  
mai-tocmai nevoie de docurī și de

✱



toate avantajile lor, pentru că ei își pot vinde cerealele pe loc sau pot să primească avans suficient de la *Banca Agricolă*, dacă vor să aștepte.

Cu totul alt-fel se întâmplă însă lucrurile la țăran. Acesta este într'adevăr speculat de intermediari. Marele expeditor și comisionar din Brăila sau Galați sau chiar din interior, din București și alte piețe comerciale însemnate dinăuntrul țării, nu-și trimite cumpărătorii la țăran. Acesta este vizitat de misit acasă sau la obor unde-și duce sacii cu grâu, porumb, ovăs, etc. Și aci, acasă în sat sau la obor în oraș, țăranul, față în față numai cu misitul versat în arta de a transfigura lucrurile și de a-și scoate un profit cit mai mare, cumpără de la sătean recolta lui pe un preț coborât.

Docurile ar putea să remedieze mult această stare de lucruri. În direcțiunea aceasta ele ar putea aduce într'adevăr foloase mari și a-dînci agriculturii. Țăranul, depunîndu-și produsele, orî-care ar fi ele, în silozuri, ar fi în stare să aștepte prețuri mai bune sau și-ar vinde, prin comision, adică prin ajutorul docurilor, cerealele sale, cu

un preț în orî-ce caz mai bun ca cel obținut de la misit.

Pentru aceasta însă ar trebui să se facă o propagandă activă la sate pentru a lumina pe țăran și pe micul producător în genere, asupra însemnătății și folosului ce le poate aduce depozitarea și vinderea produselor lor agricole prin serviciul de comision al docurilor. La nevoie, s'ar putea ajunge ca mai mulți țărani din acelaș sat să se asocieze, pentru a'și trimite în comun cerealele lor la docuri, după care să'și împartă ciștigul după cantitatea de marfă livrată de fie-care. Emit această idee, în credința că se va găsi poate vre-un om de bine, vre-unul din acei învățători sau preoți cari și-au făcut din misiunea lor un apostolat, ca s'o pue în practică. Vinzarea în comun a cerealelor, pentru a obține prețuri mai bune, s'ar începe, în cazul acesta, de jos, ca un exemplu ce n'ar întîrzia apoi să fie imitat de sus. Dar e o idee pe care de sigur că cei care se fălesc cu epitetul de «practici» o vor găsi utopică. Nu o dezvolt deci mai mult. De alt-fel, nici n'are trebuință

de multe explicări;—e așa de simplă în cât cred că fie-care o va înțelege.

Revin acum la concluziunea pe care lunga această digresiune a împedat-o de a deveni o încheiere mai grabnică a acestui articol deja așa de lung.

Ce se degajează anume din toate observațiunile făcute aci, relativ la docuri și la complexul comerțului nostru de cereale? Din partea mea socotesc că unica încheiere la care se poate ajunge, este aceea pe care am semnalat-o deja în prima parte a acestui articol: anume *exploatarea docurilor de către Societatea Agrară*, transformată în societate pe acțiuni și la care să participe, financiarmente, Banca Națională și Banca Agricolă.

O asemenea societate ar comercializa *complect* docurile și ar face ca cei mai mulți agricultori mari și mai ales cei mici să se folosească într'adevăr de ele. Toate înlesnirile pe cari am văzut că le au proprietarii și arendașii de la comerțul particular și de la Banca Agricolă ar putea atunci să le ofere societatea de exploatare a docurilor, fiind-că baza ei ar fi capital mare la dis-

pozițiune, așa că ar putea să devie, în mod real, regulatorul comerțului nostru de cereale și un mijloc puternic pentru ridicarea agriculturii noastre la toate categoriile rurale.

Rolul unei atari societăți ar fi co-virșitor de mare, însemnătatea ei ar fi adincă.

În primul rind, și ceea-ce este foarte însemnat, ar contribui puternic la **naționalizarea** comerțului nostru de cereale. Cel mai rominesc comerț, prin originea lui, este astă-zî, în marea lui majoritate, în minî străine. Prin înființarea unei societăți pe acțiuni care să exploateze docurile el ar deveni, în scurt timp, național.

Folosul unei asemenea societăți pentru exploatarea docurilor, eșită din sinul asociațiunei agrare, nu se poate contesta.

Înființarea unei atari societăți reclamă însă multă muncă, mult spirit de sacrificiū și multă putere de voință din partea inițiatorilor ei, pentru a putea învinge indiferența care nimicește la noi ori ce entuziasm spre bine. Am spus mai sus: «sotesc că membrii Societăței Agrare ar trebui să se ocupe cu tot dina-

dinsul de această chestiune, s'o studieze și să-și dea toate silințele de a o realiza, pentru ca, după două ani, să poată lua asupra-și exploatarea docurilor».

Este însă foarte posibil ca să nu se gătească toată munca necesară până în două ani. În cazul acesta, cred că cel mai nimerit lucru ar fi ca *Banca Națională* să ia dînsa asupra-și exploatarea docurilor, ea care, conform legii, trebuie să sconteze warantele și să dea bani cu 6% în loc de 8%, cum ia azi *Disconto Gesellschaft*. Sau și mai nimerit ar fi ca *Banca Agricolă*, a cărei menire este chiar aceasta, să ia dînsa asupra-și combinația ce a făcut *Disconto Gesellschaft* cu docurile. Banca Națională poate să împrumute Banca Agricolă cu 1% peste scontul ei obicînit, conform statutului. În caz cînd Banca Agricolă ar lua asupra-și vînzarea cerealelor în comision prin docuri, Banca Națională ar putea de sigur să găsească mijloacele și căile necesare pentru a'i împrumuta cu un anumit procent sub scontul ei obicînit.

Toate aceste combinațiuni ar fi bune pentru a grăbi naționalizarea



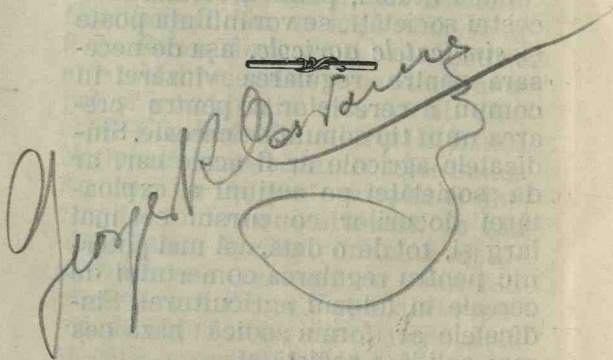
comerțului nostru de cereale, cel mai important și mai însemnat pentru țară. Ele — acele cu Banca Națională sașă, mai bine, cu Banca Agricolă — n'ar fi însă, după părerea noastră, de cât combinațiuni trecătoare, menite a pregăti și netezi drumul unei forme definitive a exploatarei docurilor și a regulării comerțului de cereale: aceea a trecerilor sub administrația unei societăți pe acțiuni formată din membrii Societății Agrare.

Până atunci, până la formarea acestei societăți, se vor înființa poate și *sindicatul agricole*, așa de necesare pentru regularea vinzării în comun a cerealelor și pentru crearea unui tip comun de cereale. Sindicatul agricole ar fi acele cari ar da societății pe acțiuni a exploatarei docurilor concursul cel mai larg și, tot de o dată, cel mai puternic pentru regularea comerțului de cereale în folosul agriculturii. Sindicatul ar forma adică baza cea mai solidă a societății.

Programul acesta este însă poate prea vast, — vor spune unii din cititorii noștri, cari cunosc incomparabila noastră nepăsare. Poate. Eu nu

spun alt-fel. El este însă necesar, în întinderea aceasta, pentru că alt-fel ar risca să nu'și îndeplinească scopul.

Fiind-că însă până atunci : până la înființarea societății și a sindicatelor va mai trece timp, rămâne ca după două ani să se denunțe convențiunea cu Disconto Gesellschaft, pentru a se face loc unei întreprinderi financiare românești : Banca Națională sau Banca Agricolă.



The image shows a handwritten signature in dark ink, which appears to be 'George R. Cantacuzino'. The signature is written in a cursive style and is positioned over a faint, circular stamp or seal. The stamp is mostly illegible but seems to contain some text around its perimeter. The signature is written over the text of the document, crossing over the word 'Banca' in the final sentence.

# BIBLIOGRAFIE

---

- Acte și documente** din Corespondența diplomatică a lui Mihail Kogălniceanu relative la Resboiul Independenței României 1877—1878, Volumul I (anul 1878), publicate de Vasile M. Kogălniceanu. Tipografia Basilescu 1893, 630 file.
- Fascicula I și II. din Volumul II (anul 1877), cu facsimile publicate de Vasile M. Kogălniceanu. Tipografia Basilescu 1893, 160 file.
- Domnia lui Bibescu-Vodă** judecată de contimporanul său Mitropolitul Neofit al Ungro-Vlahiei în 1847 și o Variantă a Stihurilor lui Enaki Kogălniceanu asupra Domnului Grigorie Ghica Voevod al Țării Moldovei 1777, publicată de Vasile M. Kogălniceanu. Tipografia Basilescu.
- Acte relative la 2 Mai 1864** cu o Precuvintare de Dimitrie A. Sturdza, trei facsimile și trei stampe ediția II, publicate de Vasile M. Kogălniceanu. Tipografia Basilescu 1894, 92 file.
- Căința încrederei** în Boerii aristocrați și sfinta hotărâre de a nu-i mai crede cu o Protestație de Mihail Kogălniceanu, Iași 1848. Reeditată de Vasile M. Kogălniceanu. Tipografia Basilescu.
- Noul acatist** al Marelui Voevod Mihail Sturdza de Mihail Kogălniceanu reeditat de Vasile M. Kogălniceanu. Tipografia Basilescu.
- Acte și documente** relative la Unirea Ungariei cu România și la alianța Ungurilor cu Româniî contra Austriei în 1859, publicate de Vasile M. Kogălniceanu. Ediția a doua neschimbată. Tipografia Carol Göbl 1895, 44 file.
- Moldau und Wallachei.** Rumänische oder Wallachische Sprache und Literatur von M. Kogălniceanu, Berlin 1837. Deutscher Text und rumänische Uebersetzung von Vasile M. Kogălniceanu (*Mit Pbrtrait*) Tipografia Basilescu.

- Răspuns ziarului „Pester Lloyd“.** Două articole de polemică. (1895) de Vasile M. Kogălniceanu. Tipografia Basilescu.
- Frații săteni.** Apel către țărani (1896) de Vasile M. Kogălniceanu. Tipografia Basilescu.
- Romîni...** Scrisoare către săteni **Broșură de propagandă** de Vasile M. Kogălniceanu (tiragiū 20,000 exemplare).
- Expulsările** Două interpelări adresate d-lui Ferechide ministru de Interne, de M. Kogălniceanu.
- Chestiunea Dobrogei** inaintea Parlamentului. Cuvînt rostit în ședința Camerei de la 29 Ianuarie 1899, de V. M. Kogălniceanu. Tipografia Universală.
- Ferma Model Laza** de la înființare și până în prezent de Vasile M. Kogălniceanu, inspector agricol. Edițiunea Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor. Tip. Basilescu 1900, 122 file.
- Două țări agricole **Ungaria și România**, schițe economice comparative de Vasile M. Kogălniceanu, Inspector agricol. Editura Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor. Tip. Motzăteanu 1901, 96 file.
- Cultura legumelor și înființarea grădinelor de zarzavat** de Vasile M. Kogălniceanu. Editura Administrației Domeniului Coroanei (Biblioteca Domeniilor Coroanei) Tip. Gutenberg Joseph Göbl 1902, 72 file.
- Agrarul** pe 1901—1902 și 1902—1903. Organul Societății Agrare a Mărilor Proprietari din România.
- Legislația Agrară** și măsurile luate în favoarea agriculturii de la 1864 și până azi de Vasile M. Kogălniceanu. Lucrare făcută pentru Congresul agricol din 14, 15 și 16 Decembrie 1903. Tipografia, Minerva 1902, 124 file.
- Presa și Societatea Agrară** de Vasile M. Kogălniceanu Redactorul Ziarului „Agrarul“. Tip. Basilescu 1902, 22 file. Biblioteca Ziarului „Agrarul“ No. 1.

Studiile făcute asupra **Pelagrei** de Prof. dr. V. Babeș cu o prefață de V. M. Kogălniceanu. Biblioteca Ziarului „Agrarul“ No. 2.

**Ion Kalinderu** și operele sale. Portret și schiță de Vasile M. Kogălniceanu, fost deputat Tip. Gutenberg, 1903 Joseph Göbl 52 file. Biblioteca Ziarului „Agrarul“ No. 3.

**Galăț-Constanța**, porto-franc, de Vasile M. Kogălniceanu. Biblioteca Ziarului „Agrarul“ No. 4.

**Agrarienii și Industriașii.** — Răspuns d-lui Emil Costinescu, ministrul de finanțe. Tipografia Basilescu 1903. 48 file. Biblioteca Ziarului „Agrarul“ No. 5.

**Docurile.**—O chestiune la ordinea zilei de Vasile M. Kogălniceanu. Tipografia Basilescu 1903. 42 file.

Vor apare :

- I) *Activitatea lui Mihail Kogălniceanu la Paris și chestiunea Dunărei.*
- II) *Secularizarea averilor mănăstirești.*
- III) *Mihail Kogălniceanu. Scrisorile sale cele mari.*
- IV) *Kogălniceanu și D-l Ión Brătianu în chestiunea Basarabiei. Studiu documentat.*
- V) *Appendice aux Mémoires du Comte de la Vrancea.*

